שרצה לזכות ע"י הנפילה ואפי' כשאר עניים אינו יכול ליטול משום קנס. וכ"כ **בשו"ת רדב"ז ח"ה סי' רכו**.
אבל **הרשב"א ב"מ שם** כ', דגבי נפל או פירס טליתו אין קונסין אותו רק מעבירין אותו שלא זכה ע"י הנפילה. וכ"כ המהרי"ק סי' קצא.
והקשה **התוי"ט** הרי משמע מדחילק המשנה לשתי בבות שיש קנס רק ברישא ולא כאן בסיפא.

אמאי קנסינן רק כאן ולא גבי מציאה

ד] הקשה **האור גדול** במתני' מדוע הכא בנפל עליה קנסינן ליה דשוב לא יוכל לזכות בפאה זו. ובב"מ דף י היכא דנפל על המציאה ואח"כ החזיק כדין לא קנסינן ליה. ותי' דשאני פאה דממון עניים הוא ויש להם קצת זכיה בזה. ושפיר קונסים אותו, ועיי"ש עוד מש"כ ליישב.

אמאי אינו קונה מחמת ד' אמות

ה] **ב"מ דף י. הו' בר"ש** מקשה הרי ד' אמות קונות בכל מקום וא"כ אמאי אינו קונה בד"א ומשני כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד"א לא ניחא ליה דליקני, עוד תירצה הגמ' דכיון דהוי חצירו של בעה"ב אינו זוכה בה בד"א. וכתב **הנימוק"י** דכיון דנפל עליה גלי דעתיה שאינו רוצה לזכות ע"י ד"א וכיון דד"א הוי תקנ"ח והוא גילה דעתו שאינו חפץ בתקנתם אינו קונה, אולם **הר"ן כתב בשם הרשב"א** דה"ה בקנין דאורייתא דהא דאינו קונה בד"א כיון דאין לו כונה לקנין ואינו קונה בע"כ וא"כ ה"ה בקנין דאורייתא.
וכתב **רעק"א** בביאור דברי הנימוק"י דמה שהוצרך לומר משום דלא ניחא ליה כלל בד"א לא תיקנו לו קנין ד"א דאל"כ היה קונה אע"פ דגלי דעתיה דלא ניחא ליה דכל שעשה קנין המועיל וקנין שאינו מועיל קנה בקנין המועיל אע"פ שכונתו לזכות בקנין שאינו מועיל, כיון דמ"מ יש לו כונת קנין ורק דהכא כיון שגלי דעתיה שאינו רוצה כלל בד"א לא תיקנו לו חכמים קנין ד"א בכה"ג ולכן אינו קונה.
ועוד כתב **רעק"א מהדו"ת סי' צ"ו בשם בנו הגר"ש** דאילולי הטעם שלא תקנו לו חכמים ד"א א"כ היה קונה אע"פ שלא נתכוין לקנות שהרי ד"א הן כחצירו וחצר קונה בכל מקום אף אם לא נתכוין לקנות ורק כיון דגלי דעתיה שאינו חפץ כלל בד"א מש"ה אינו קונה.

עני המהפך בחררה

ו] **בגמ' קדושין דף נט.** איתא עני המהפך בחררה ובא אחר וזכה בה נקרא רשע **ושיטת רש"י** שם דהיינו בחררה של הפקר, והקשו הראשונים א"כ אמאי מותר לעני אחר לזכות בפאה הרי הוי עני המהפך בחררה. ומדקתני מעבירין אותה הימנו משמע דמותר לכתחילה לזכות בה. ולכן **כתבו בשם ר"ת** דדוקא במקח שיכול לטרוח ולקנות קרקע אחרת מיקרי עני המהפך בחרה משא"כ במציאה ומתנה דל"ל הכי לא מיקרי רשע. אמנם **הרשב"א** שם חולק על ר"ת וס"ל דאף בהפקר יש דין עני המהפך בחררה וכרש"י. וכתב הרשב"א דשאני הכא דאף חבירו היה מהפך בפאה אלא שקדם הוא ורצה לזכות בה ע"י נפילה או פריסת טלית, **ובשטמ"ק ב"מ שם** כתב דשאני פאה שהתורה זיכתה אותה לכל העניים.

פרק ד משנה ד

א. פאה אין קוצרין אותה במגלות ואין עוקרין אותה בקרדומות כדי שלא יכו איש את רעהו

ביאור מאי שמא מלעיל משנה א

א] הקשה **המשנה אחרונה** מאי שנא לעיל במשנה א בדלית ובדקל אם אומרין כולם לבוז שומעין להם כדפי' לעיל למה לא חששו שיפיל אחד את חבירו מן האילן. ותי' הגר"מ פיינשטיין בביאוריו על הירושלמי, דהתם מפני הסכנה נשתנה עצם דין נתינת הפאה, ע"כ אם כולם מסכימים חוזר לדין פאה כראשונה, משא"כ כאן שלא נשתנה שום דין פאה כל זמן שיש לחוש לסכנה אכתי יש חשש ולא מהני מחילה.

אם קצר במעגל אם קנסינן ליה

ב] כתב **הקול סופר** הך משנה היה לרבינו הקדוש לסדר לפני משנה ג' שחששו על סכנת עניים הוא הדין תקנו שאין קוצרין כדי שלא יכו איש את רעהו, ואולי אם עבר העני וקצר במגל או עקר בקרדום מעבירין אותו הימנו לכן סמכו אחר משנה ג'.

פרק ד משנה ה

א. שלש אבעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה

אם מותר ללקט אם אין בעל הבית שם

א] **הר"ש** פי' אבעיות מלשון גילוי שבעה"ב מתגלה בתוך שדהו ולדבריו הדין הוא דאין העניים נוטלים אלא כשבעה"ב בתוך שדהו וכ"כ **הרא"ש והריבמ"צ. ובדרך אמונה פ"ב ס"ק קמ"ב ובציון ההלכה שם** ביאר דמה"ת חייב בעה"ב לפתוח תמיד לעניים ותקנו חכמים לטובת בעה"ב שאינו חייב יותר מג' זמנים אלו.
אבל **הרמב"ם** פי' דאבעיות היינו מלשון זמנים שהם ג' זמנים שקבעו לעניים ללקט את הפאה וכתב הדרך אמונה פ"ב הי"ז בביה"ל שגם הרמב"ם מודה שאין להם רשות ליקח את הפאה כשבעה"ב אינו בשדה דאיתא בתוספתא פ"ב ה"ז עני שראה פאה אסור ליגע בה משום גזל עד שתיודע לו שהיא פאה, וכ"כ הרמב"ם פ"ב הי"ד, וא"כ אסור העני ללקוט את הפאה עד שיהיה בעה"ב בשדה ויאמר לו שהיא פאה. אך נ"מ אם כבר יודעים שזו פאה דלדעת הרמב"ם אפשר שיכולים להתחיל ללקוט אף שלא מדעת בעה"ב אבל להר"ש כל שבעה"ב אינו בשדה אינם יכולים ללקוט.

ב] כתב **הרא"ש** דדין ג' אבעיות ל"ש אלא בלקט דאי בפאה הכל בסוף שדהו והעניים באין ונוטלין הכל בפעם אחד. אבל **הרמב"ם** כתבו בפאה וכן שאר כל הראשונים. **ובמלאכת שלמה כתב בשם הרש"ס** דמיירי שיש לו הרבה שדות וקמ"ל דבשדה א' יכניסם בשחרית ובא' במנחה ובא' בחצות.
והקשה **בשערי אמונה** דלא מצינו שחייב לחלק את הפאה דוקא לג' זמנים דא"כ בשדה א' ג"כ נימא ששליש יתן ללקט בשחר ויותר לא ירשה ליטול, ושליש בחצות ושליש במנחה. ומה בין שדה א' לג' שדות. ואם נימא שלא יגמור הקצירה בזמן א' רק בג' זמנים לא מצינו דין כזה על גמר הקצירה דכשרוצה גומר רק על נתינה לעניים, וצ"ע.
וכתב ליישב קושית **הרא"ש** שאין חייב לישב כל היום ולבטל ממלאכתו עד שיגמרו כל העניים מללקט ומסתבר שיש זמן כמה חייב לישב כגון שעה ואח"כ יכול לסגור, ואם עדיין לא לקטו הכל יגיע בחצות עוד פעם לשמור עוד פעם, וע"ז אמרו ג' אבעיות ביום, ובמי שיש לו שדה גדולה ואין עניים מרובים בודאי צריך לחלקם לג' אבעיות.